

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Філологічний факультет освітніх технологій
Кафедра психології і туризму

ЗАТВЕРДЖУЮ
Професор з навчально-виховної роботи

Сергій СОРОКІН
(підпис) (ПІБ)
« 21 » 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія розвитку

для студентів

галузь знань	<i>Освіта / Педагогіка</i>
спеціальність	<i>014 Середня освіта</i>
спеціалізація	<i>014.024 Французька мова та зарубіжна література</i>
освітній рівень	<i>другий (магістерський)</i>
освітня програма	<i>Французька мова і друга західноєвропейська мова, зарубіжна література, методика навчання іноземних мов</i>
статус дисципліни	<i>обов'язкова</i>

Форма навчання: *денна*

Навчальний рік: *2024 – 2025*

Семестр: *1*

Кількість кредитів ЄКТС: *3*

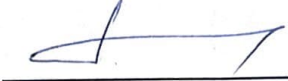
Мова навчання: *українська*

Форма підсумкового контролю: *залік*

КИЇВ – 2024

Розробник(и): Валентина КИРИЛЕНКО, кандидат психологічних наук,
доцент, доцент кафедри психології і туризму.

Схвалено на засіданні кафедри психології і туризму, протокол № 16 від 13 червня 2024 р.

Завідувач кафедри: Олександр БОНДАРЕНКО

Схвалено на засіданні вченої ради філологічного факультету освітніх технологій, протокол № 15 від 20 червня 2024 р.

Голова вченої ради факультету Марія ПИСАНКО

1. Мета вивчення дисципліни: формування у майбутніх педагогів науково обґрунтованих уявлень про особливості й закономірності психічного розвитку і формування особистості відповідно до вікової норми в онтогенезі, аналізу й розуміння складних форм психічної реальності нормативного та ненормативного розвитку на різних вікових етапах.

2. Загальний обсяг (відповідно до робочого навчального плану): 3 кредитів ЄКТС

90 год., у тому числі:

лекції - 10 год.

семінарські заняття – 20 год.

самостійна робота - 60 год.

3. Передумови до вивчення або вибору навчальної дисципліни

Дисципліна «Психологія розвитку» є однією з основних дисциплін у комплексній підготовці магістрів викладачів іноземної мови. Дисципліна «Психологія розвитку» безпосередньо спирається на вивчення таких дисциплін як «Психологія», «Педагогіка», «Вікова та педагогічна психологія».

Знання теоретичних основ навчальної дисципліни забезпечить ефективно вивчення таких, як: «Навчальна педагогічна практика з іноземної мови», «Навчальна педагогічна практика з другої іноземної мови і зарубіжної літератури», «Сучасні технології навчання іноземних мов» та інші.

4. Анотація навчальної дисципліни:

Курс «Психологія розвитку» є основною дисципліною (ОК 3). Включає в себе один організаційний модуль та два змістовних модулі.

У першому розглядаються теоретико-практичні аспекти нормативного психологічного розвитку особистості в онтогенезі.

У другому змістовому модулі розкриваються основи порушення нормативного психічного розвитку особистості.

Таким чином, *головною метою* вивчення курсу «Психологія розвитку» разом з іншими дисциплінами є забезпечення загальної теоретичної підготовки студентів, а також сприяння формуванню у студентів розуміння розвитку особистості в нормі та в ситуації анормальності.

5. Завдання (навчальні цілі):

- сформуванню уявлень про механізми, закономірності нормального психічного розвитку на різних вікових етапах;
- розкрити специфіку педагогічної діяльності на різних вікових етапах розвитку особистості;
- сформуванню здатність використовувати знання специфіки психічного розвитку особистості на різних вікових етапах у практичних сферах професійної діяльності;
- стимулювати творчого самовираження студентів.

Основним завданням вивчення навчальної дисципліни «Психологія розвитку» є формування таких компетентностей:

Інтегральна компетентність:

ІК. Здатність розв'язувати складні завдання і проблеми в галузі методики навчання французької мови, другої іноземної мови та зарубіжної літератури в процесі професійної діяльності та навчання, що передбачає проведення досліджень та використання сучасних освітніх концепцій, інноваційних методів і технологій навчання.

Загальні компетентності:

ЗК 1. Здатність діяти відповідально і свідомо на засадах поваги до прав і свобод людини та громадянина; реалізовувати свої права і обов'язки; усвідомлювати цінності

громадянського суспільства та необхідність його сталого розвитку (громадянська компетентність).

ЗК 2. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (соціальна компетентність).

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово; виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність).

ЗК 4. Здатність до прийняття ефективних рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети (лідерська компетентність).

ЗК 5. Здатність до критичного мислення, генерування нових ідей (креативність), виявлення та розв'язання проблем; ініціативності та підприємливості (підприємницька компетентність).

ЗК 6. Здатність здійснювати дослідницьку діяльність з дотриманням принципів академічної доброчесності з метою отримання нових знань шляхом застосування методів наукового пізнання, творчого підходу до постановки цілей, планування, прийняття рішень, аналізу та оцінки результатів дослідницької діяльності (дослідницька компетентність).

ЗК 7. Здатність до постійного особистісного і професійного вдосконалення і розвитку, до навчання впродовж усього життя.

Фахові компетентності:

ФК 1. Здатність дотримуватися сучасних норм української, французької і другої іноземної мови в усному та писемному спілкуванні з урахуванням комунікативної ситуації та відповідно до етичних і моральних норм, прийнятих в соціумах.

ФК 5. Здатність здійснювати інтегроване навчання; формувати та розвивати в учнів ключові компетентності та вміння, спільні для всіх компетентностей; розвивати в учнів критичне мислення та формувати ціннісні ставлення.

ФК 6. Здатність добирати й використовувати сучасні та ефективні методики, методи, технології та засоби навчання, виховання й розвитку учнів з урахуванням індивідуальних особливостей учнів; оцінювати та здійснювати моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу.

ФК 7. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею у професійній і науково-дослідницькій діяльності.

ФК 8. Здатність ефективно використовувати наявні та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси й застосовувати цифрові технології в освітньому процесі.

ФК 9. Здатність визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів; використовувати стратегії роботи, які сприяють розвитку позитивної самооцінки та я-ідентичності учнів; формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною.

ФК 10. Здатність формувати мотивацію учнів та організовувати їхню пізнавальну діяльність.

ФК 11. Здатність усвідомлювати власний емоційний стан і керувати ним; конструктивно та безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу; усвідомлювати і поцінювати взаємозалежність людей у глобальному світі, ураховуючи культурні та особистісні відмінності усіх учасників освітнього процесу.

ФК 13. Здатність створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів кожного учня в освітньому процесі, а також надавати педагогічну підтримку учням з особливими освітніми потребами.

ФК 20. Здатність застосовувати наукові методи пізнання в освітньому процесі та

інтегрувати інновації у власну педагогічну діяльність; застосовувати різноманітні підходи до розв'язання проблем у професійній діяльності.

ФК 21. Здатність визначати умови та ресурси професійного розвитку впродовж життя; взаємодіяти з іншими вчителями на засадах партнерства та підтримки (у рамках наставництва, керівництва тощо).

ФК 22. Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності й визначати індивідуальні професійні потреби.

6. Очікувані результати навчання з дисципліни:

Результат навчання (1. знати; 2. уміти; 3. комунікація; 4. автономність і відповідальність)		Форми (та / або методи і технології навчання)	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідністю)
Код	Результат навчання		
ЗНАТИ:			
1.	1.1.Знати теоретичні аспекти психології розвитку особистості в нормі та у відхиленнях від норми. 1.2 Знати психологічні особливості осіб різного віку в процесі їх розвитку. 1.3 Знати поняттєвий тезаурус навчальної дисципліни. 1.4 Знати сучасні моделі розвитку осіб різного віку в процесі здобуття освіти з урахування норми	лекції, семінари, самостійна позааудиторна робота	Усне поточне опитування під час аудиторних занять, виконання самостійних завдань (усно та письмово), письмова МКР
УМІТИ:			
2	2.1 визначати показники норми психічного розвитку людини на різних вікових етапах життя відповідно до норми; 2.2. аналізувати особливості психічного розвитку людини відповідно до її віку та життєвого досвіду, 2.3. здійснювати продуктивну взаємодію з особами різного віку в процесі освітньої взаємодії, 2.4. організувати використання отриманих знань специфіки та особливостей психічного розвитку людини відповідно до її віку для дослідження, аналізу складних форм	семінари традиційні та семінари-дискусії; робота в малих групах; навчальні вправи, навчальні ігри, практичні завдання, що виконуються під час самостійної позааудиторної роботи	Усне поточне опитування під час аудиторних занять (індивідуальне та фронтальне), письмова МКР. Оцінювання виконання індивідуальних практичних завдань

	психічного життя людини.		
КОМУНІКАЦІЯ:			
3.	3.1. дотримуватись етичних принципів й моральних норм комунікації в освітньому процесі, 3.2 налагоджувати, підтримувати контакти з фахівцями дотичних спеціальностей при проведенні різних заходів.	Індивідуальні практичні завдання.	Поточний контроль.
АВТОНОМНІСТЬ І ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ :			
4	4.1. дотримуватись особистої та соціальної відповідальності за планування, проведення дослідницької діяльності. 4.2 дотримуватися у фаховій діяльності норм професійної етики та керуватися загальнолюдськими цінностями.	Індивідуальне творче завдання	Захист індивідуального творчого завдання

7. Співвідношення очікуваних результатів навчання з дисципліни із програмними результатами навчання (необов'язково для вибіркових дисциплін, які не входять до блоків спеціалізації)

Результати навчання з дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	4.1	4.2	
ПРН 1. Здатність здійснювати усну й письмову комунікацію державною мовою під час виконання службових обов'язків та науково-дослідницької діяльності.	+		+	+	+			+	+			+	
ПРН 10. Здатність застосовувати наявні і розробляти нові електронні освітні ресурси для забезпечення потреб різних форм навчання, зокрема дистанційного та змішаного, з урахуванням реалій	+	+		+		+	+	+		+	+	+	

сучасних комунікацій, освітніх потреб та індивідуальних особливостей учнів.													
ПРН 11. Здатність планувати і здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та інших особливостей учнів (їхніх здібностей, інтересів, потреб, можливостей і досвіду) та мотивувати учнів до навчально-пізнавальної діяльності; складати (брати участь у складанні) індивідуальну програму розвитку та/або індивідуальний навчальний план учня (за потреби), сприяти формуванню індивідуальної освітньої траєкторії учнів.	+		+		+			+	+				+
ПРН 12. Здатність використовувати стратегії, які сприяють розвитку позитивної самооцінки та я-ідентичності учнів, а також надавати відповідні рекомендації батькам, іншим вчителям щодо застосування цих стратегій.			+	+		+	+		+				+
ПРН 13. Здатність використовувати способи самозбереження психічного здоров'я, управляти власними емоціями, конструктивно реагувати на стрес, запобігати конфліктам в освітньому процесі; взаємодіяти з учасниками освітнього	+	+		+	+		+			+			

процесу, урахувавши культурні та особистісні відмінності, принципи недискримінації та дотримуючись етики спілкування.												
ПРН 14. Здатність залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства; співпрацювати з членами команди психолого-педагогічного супроводу учнів, зокрема з особливими освітніми потребами; взаємодіяти в команді з метою підтримки учнів і адаптувати навчальні матеріали і технології навчання як результат співпраці з залученими фахівцями.			+	+		+	+		+			+
ПРН 15. Здатність створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища та формувати сприятливу атмосферу у класі, що базується на взаємній підтримці між учнями, батьками та іншими вчителями; добирати або створювати засоби навчання з урахуванням індивідуальних особливостей та потреб кожного учня; залучати батьків і учнів до створення безпечного освітнього середовища.	+		+	+			+		+		+	
ПРН 17. Здатність забезпечувати функціонування інклюзивного освітнього середовища		+	+		+	+		+			+	

<p>для кожного учня, використовуючи технології індивідуального та диференційованого навчання з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей, інтересів, особистісного та фізичного розвитку школярів; здатність до підтримки осіб з особливими освітніми потребами.</p>													
<p>ПРН 21. Здатність визначати цілі власного професійного розвитку відповідно до потреб та інтересів; обирати види, форми, програми та суб'єкти підвищення кваліфікації з метою удосконалення фахової майстерності впродовж життя; надавати методичну підтримку іншим вчителям щодо планування та організації освітнього процесу.</p>				+	+		+	+		+		+	

ПРН 22. Здатність відстежувати зміни в системі освіти, враховувати їх у проектуванні власної професійної діяльності; встановлювати відповідність власних професійних компетентностей чинним вимогам, виявляти сильні та слабкі сторони власної педагогічної діяльності; визначати потребу в розвитку власних компетентностей (з урахуванням освітніх інновацій, індивідуальних потреб учнів тощо).	+	+		+	+		+			+			

8. Система оцінювання результатів навчання студентів (критерії оцінювання результатів навчання та засоби діагностики навчальних досягнень студентів)

Розподіл балів між видами навчальної діяльності змінюється в залежності від форми підсумкового контролю:

семестр	форма підсумкового контролю	види навчальної діяльності здобувача	максимальна кількість балів
II	залік	аудиторна та самостійна робота	50
		модульна контрольна робота (МКР)	50
		залік	-

Семестровий рейтинговий бал є сумою рейтингового балу за поточну (аудиторну та самостійну) роботу протягом семестру та рейтингового балу за МКР.

Поточне оцінювання аудиторної та самостійної роботи студентів здійснюється в національній 4-бальній шкалі («5», «4», «3», «2»). Невиконання завдань самостійної роботи, невідвідування семінарських занять позначаються «0».

Критерії оцінювання аудиторної роботи студентів (робота під час семінарів та/або практичних занять)

«5»	<i>студент демонструє вільне володіння матеріалом теми семінару; ознайомлений з рекомендованою літературою, вміє самостійно знайти відповідь на проблемні запитання, спираючись на лекційний матеріал та періоджерела; вміє вводити та використовувати власні класифікації, аналізувати, робити власні висновки; здатен встановлювати міждисциплінарні та міжпредметні зв'язки</i>
«4»	<i>студент демонструє достатньо вільне володіння матеріалом теми семінару; ознайомлений з рекомендованою літературою та періоджерелами, відповідь на проблемні запитання знаходить за допомогою викладача, спираючись на</i>

	<i>лекційний матеріал та вивчення першоджерел; допускає неточності та несуттєві (які кардинально не міняють суть) помилки у визначені понять та категорій і інше, але легко усуває їх завдяки додатковим питанням</i>
«3»	<i>студент частково володіє матеріалом теми семінару; репродуктивно відбиває зміст лекційного матеріалу та/або основного підручника; допускає помилки у визначені понять та категорій і інше; нездатний знайти відповідь на проблемні запитання, чи вирішити проблемні завдання</i>
«2»	<i>студент демонструє нездатність розкрити питання семінару; не опанував зміст теми, вкрай слабо знає рекомендовану літературу, не володіє науковими фактами та категоріями, не знає основних закономірностей психічних явищ; показує низький рівень загальногуманітарного та наукового мислення</i>

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи здобувачів

«5»	<i>робота виконана правильно, повністю і самостійно, відбиває належний рівень знань, та сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог, які висуваються для даного типу завдань; вимоги академічної доброчесності строго дотримані</i>
«4»	<i>робота виконана самостійно, містить несуттєві помилки, відбиває належний рівень знань сформованість практичних навичок; оформлена згідно вимог, які висуваються для даного типу завдань; вимоги академічної доброчесності строго дотримані</i>
«3»	<i>робота виконана, але містить помилки, відбиває недостатній рівень знань та недостатню сформованість практичних навичок; оформлення роботи не в повній мірі відповідає вимогам, що висуваються для даного типу завдань; вимоги академічної доброчесності дотримані частково</i>
«2»	<i>робота виконана на неприйнятно низькому рівні; оформлення не відповідає вимогам; вимоги академічної доброчесності не дотримані</i>
«0»	<i>робота не виконана</i>

2. рубіжний контроль.

Модульна контрольна робота (МКР) є складовою семестрового рейтингу.

МКР оцінюється за 4-бальною шкалою («5», «4», «3», «2»). Трансформація оцінки у рейтинговий бал за МКР проводиться у такий спосіб:

(форма підсумкового контролю - залік)

«5» - 50 балів

«4» - 40 балів

«3» - 30 балів

«2» - 20 балів

Неявка на МКР – 0 балів

На МКР з навчальної дисципліни кожне питання також оцінюється у 4-бальній шкалі («відмінно» – «5», «добре» – «4», «задовільно» – «3», «незадовільно» – «2»), після чого встановлюється середнє арифметичне значення з цих оцінок з округленням до десятої частки. Середнє арифметичне значення помножується на **10**; отриманий бал становить рейтинговий бал за МКР.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи.

при виконанні завдання студент показав широку обізнаність у змісті

«5»	<i>теоретичного матеріалу з дисципліни, розуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, вміння самостійно проводити аналіз психологічної ситуації або емпіричних даних та формулювати коректні і вірні коментарі та висновки.</i>
«4»	<i>при виконанні завдання студент показав достатню обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, розуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, але виявляє при цьому недостатнє вміння самостійно проводити аналіз психологічної ситуації або емпіричних даних та формулювати коментарі і висновки.</i>
«3»	<i>при виконанні завдання студент показав обмежену обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, низьке розуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, труднощі у проведенні аналізу психологічної ситуації або емпіричних даних та формулюванні коректних та вірних коментарів і висновків.</i>
«2»	<i>при виконанні завдання студент показав обмежену обізнаність у змісті теоретичного матеріалу з дисципліни, незрозуміння принципів підходу до емпіричного вивчення психологічних феноменів, невміння проводити аналіз психологічної ситуації або емпіричних даних та формулювати коректні і вірні коментарі та висновки.</i>
«0»	<i>Робота не виконана</i>

Семестровий рейтинговий бал є сумою рейтингового балу за роботу протягом семестру і рейтингового балу за МКР.

3- підсумкове оцінювання -**залік**.

Критерій оцінювання заліку

критерії оцінювання	шкала оцінювання	
	«зараховано»	«не зараховано»
відповідність відповіді змісту питання	відповідь здобувача повністю відповідає змісту питання. основні проблеми розкриті чітко та в повній мірі	відповідь здобувача лише частково відповідає / не відповідає змісту питання. основні проблеми визначено нечітко / не визначено
повнота і ґрунтовність відповіді	основні питання розкриті повністю і ґрунтовно	основні питання розкриті лише частково і без належної глибини / зовсім не розкриті
термінологічна коректність	здобувач вільно й коректно користується понятійно-категоріальним апаратом дисципліни	здобувач майже не користується професійною термінологією

Оцінка «**зараховано**» виставляється за умови, якщо відповідь здобувача в повній мірі відповідає всім зазначеним критеріям. Оцінка «**не зараховано**» виставляється за умови, якщо відповідь здобувача не відповідає хоча б одному із зазначених критеріїв.

Умови допуску до семестрового заліку:

Відпрацювання всіх пропущених лекційних та семінарських занять, обов'язкове виконання завдань для самостійної роботи та індивідуальних практичних завдань.

Студенти, які не набрали необхідної кількості балів – **менше 60 балів**, за рішенням кафедри не допускаються можуть заліку.

Для отримання допуску до заліку для таких студентів є обов'язковим індивідуальне відпрацювати усіх невиконаних завдань та написання МКР у разі відсутності під час її проведення з викладачем у години, призначені для консультацій.

Також обов'язковим є відпрацювання всіх пропущених лекційних та семінарських занять, обов'язкове виконання завдань для самостійної роботи та індивідуальних практичних завдань.

8.2. Організація оцінювання (обов'язково навести порядок організації передбачених робочою програмою навчальної дисципліни форм оцінювання із зазначенням орієнтованого графіка оцінювання): по завершенню вивчення дисципліни проводиться залік.

8.3. Шкала відповідності оцінок. Підсумкова оцінка за дисципліну виставляється за наступною схемою:

підсумковий рейтинговий бал	оцінка за шкалою ЄКТС	підсумкова оцінка за дисципліну за національною шкалою	
		форма підсумкового контролю – залік	форма підсумкового контролю – іспит
90 – 100	A	зараховано	відмінно
82 – 89	B		добре
75 – 81	C		
66 – 74	D		
60 – 65	E		задовільно
0 – 59	FX	незараховано	незадовільно з можливістю повторного складання

9. Програма навчальної дисципліни. Тематичний план занять

№ п/п	№ і назва теми (включно з темами, винесеними на самостійне опрацювання)	Кількість годин						
		денна форма				Заочна форма		
		Разом	у тому числі			Разом	у тому числі	
		лекції	Семінарські/п практичні заняття	Самостійна робота		лекції	Семінарські/ практичні заняття	Самостійна робота
Модуль 1								
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ I. Наукові концепції. Динаміка психічного розвитку особистості								
1	Теоретичний аналіз наукових парадигм в психології розвитку особистості		2	2	10			
2	Особливості, показники та зміст нормативного розвитку особистості на різних вікових етапах		2	4	12			
3	Розвиток особистості в дорослому віці як суб'єкта освіти		2	4	12			
ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ II. Психологія анормального розвитку								
4	Поняття психічної норми та ненормативний розвиток особистості Кризи розвитку.		2	4	12			
5	Причини анормального розвитку. Навчання осіб з ненормативним розвитком		2	4	12			

МКР			2	2				
Разом за модулем 1	90	10	20	60				
Усього годин	90	10	20					

10. Рекомендовані джерела (у тому числі інтернет-ресурси)

Основна (базова)

- Олефіренко Т. (заг.ред) (2023) Актуальні проблеми психології розвитку особистості : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (12-15 травня 2023 року). Київ : Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 133с
- Бех, І. Д. (2012) Особистість у просторі духовного розвитку : навч. посіб. Київ : Академвидав.
- Г.М. Закалик, Ю.М. Терлецька, Н.М. Шувар (2019) Психологія розвитку та успіху особистості. *Навчальний посібник*. Львів : вид-во Львівської політехніки.
- Руслан Кацавець (2024) Психологія розвитку особистості. *Навчальний посібник*. Київ: Алерта.
- М.В. Максимов (2010). Психологія розвитку : тести. *Навчальний посібник*. Київ : Ліра-К.
- Максименко С Д.(ред), Максименко К.С., Папуча М.В. (2007) Психологія особистості : *підруч. для студ. вищ. навч. закладів* Київ: КММ
- Максименко, С. Д. (2013) Психологія учіння людини: генетико-моделюючий підхід : монографія. Київ : Слово.
- М.В. Папуча, М.М. Наконечна (2018) Проблема розвитку в психології особистості. *Навчальний посібник*. Ніжин: НДУ ім. М.Гоголя.
- Родина Н.В. (наук.ред), Чернявська Т.П., Кононенко О.І та інш. (2021) Дослідження психології ортобіозу людини: монографія. Київ : Видавництво Ліра-К.
- Н.І. Тавровецька (відпов.ред) (2019) Інноваційні технології розвитку психологічних ресурсів особистості: колективна монографія. Херсон : Вид-во ФОП Вишемирський В.С.

Додаткова література:

- Актуальні проблеми психології розвитку особистості: *матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова. 2023 (12-15 травня).
- В.Я. Галаган, В.Ф. Орлов, В.В. Ягупов (за заг. ред) (2005). Основи психології і педагогіки : навч. посіб. Київ: КУЕТТ
- Кириленко В.Г. (2004) Дитина з проблемами у фізичному розвитку у загальноосвітній школі. *Психолог*, 7, С.10 – 12.
- Кириленко В.Г. Особливості розумового розвитку молодших школярів з різними рівнями фізичного здоров'я. *Гуманістичні універсалії освітнього простору: можливості самореалізації особистості. Матеріали Всеукраїнської конференції (28-29 вересня 2007)*. за ред Г.О. Балла і Н.А. Бастун. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2007. С. 111 – 120.
- Кириленко В.Г. (2015) Social and psychological support for children with chronic illnesses and disabilities in terms of out-of-school educational institutions in Ukraine. *International Forum for Education /Early Support for a Child with a Disability in the Polish and International Perspective*. 8. S. 197-210
- Савчин, М., Василенко Л. (2017) Вікова психологія : навч. посіб. 3-є вид., переробл., допов. Київ : Академія.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека Київського національного лінгвістичного університету.

Рекомендовані Інтернет ресурси:

1. <http://www.nbuv.gov.ua/> - Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського.
2. http://www.lib.eliseeva.com.ua/view_cat.php?cat=14
4. http://www.bronnikov.kiev.ua/book_1_0.php
5. http://psicho.org.ua/text/5_1

12. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання якого передбачає навчальна дисципліна (за потребою).